

ЖАМИЯТДА ТАЪЛИМ КЛАССТЕРИДА ИҚТИСОДИЁТ БИЛИМ АСОСЛАРИ ФАНИНИ ЎҚИТИШНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ ХУСУСИДА

Вафоева Гулрух Баҳорир қизи
Чирчик давлат педагогика университети
Мактаб менежменти йуналиши талабаси

Аннотация:

Ушбу мақола иқтисодий билим асослари фанини афзалликларига изоҳ берилган. Шунингдек, ушбу афзалликлар орқали мактаб ўқувчиларининг таълимни ўзлаштиришига шарт-шароитлари масалалари муҳокама этилган.

Калит сўзлар: инновацион жараёнлар, молиялаштириш, интеграция, миллий иқтисодиёт, иқтисодиёт тармоқлари, жаҳон иқтисодиёти, новаторлик, халқаро иқтисодий муносабат.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 6 августдаги “Илмий ва инновацион фаолиятни интеграциялаш тизимининг самарадорлигини ошириш бўйича чоратадбирлар тўғрисида” ПҚ-3899-сон қарори билан вазирлик ҳузурида “Илмий ва илмий-техник фаолият натижаларини тижоратлаштириш Президент жамғармаси” ташкил этилди. Мазкур жамғармалар иқтисодиётнинг реал секторига бевосита жорий этилаётган инновацион ишланмаларни молиялаштириш ва рағбатлаштириш масаласида амалга оширилаётган ислохотларни бевосита тарихий ривожланиш босқичлари билан бевосита боғлиқ. Шу жумладан жаҳон иқтисодиётига кенг ва тор маъноларда таъриф бериш мумкин. Кенг маънода жаҳон иқтисодиёти - бу миллий иқтисодиётлар йиғиндиси сифатидаги тизим ҳисобланса, тор маънода - бу миллий иқтисодиётнинг ташқи дунёга товарлар, хизматлар ва иқтисодий ресурслар етказиб берувчи қисмларинигина қамраб олувчи тизимдир. Жаҳон иқтисодиётига берилган тор маънодаги таъриф иқтисодий назариядаги сотиладиган маҳсулотлар ва омиллар тушунчасига мос келади. Амалиётда кенг маънодаги таъриф кўпроқ қўлланилганлиги боис ҳам кейинги матнларда ушбу тушунчадан фойдаланамиз. Шу билан бирга сотиладиган маҳсулотлар ва омилларга асосланган хўжалик алоқалари юзлаб миллий хўжаликларни “жаҳон иқтисодиёти” деб, аталадиган бир тизимга бирлаштиришини эътиборга олиш лозим. Шунинг сабабдан ҳам жаҳон иқтисодиёти ва халқаро



иктисодий муносабатлар ўзаро боғлиқдир. Жаҳон хўжалигининг вужудга келишидаги биринчи босқич XV-XVI асрларни ўз ичига олади. Халқаро меҳнат бозорида байналминаллашув жараёнининг чуқурлашуви - 1870-1913 йиллар давомида Европани 36 млн. киши тарқ этди ва уларнинг 23 қисми АҚШга кўчиб ўтди. Осиё ҳудудида эса хитой ва ҳинд эмигрантларининг сони Европа эмигрантларидан ҳам ошиб кетди; - халқаро капиталлар оқимининг кўпайиши - 1914 йилга келиб узок, муддатли хорижий инвестицияларнинг умумий ҳажми 44 млрд. долларга етди ва ушбу жараёнда Буюк Британия, Франция ва Германия фаол иштирок этди. Халқаро капиталлар ҳаракатида умуман расмий чекловлар бўлмаган. Шунингдек қимматбаҳо қоғозлар бозорининг байналминаллашуви ҳам юқори даражага етди. 1913 йилда Лондон фонд бозорларида сотилаётган қимматбаҳо қоғозларда хорижий қимматбаҳо қоғозлар улуши 59% ни, Францияда эса ушбу кўрсаткич 1908 йилдаёқ 53% ни ташкил этди; тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар таъсирида халқаро ишлаб чиқаришнинг ўсиши - 1914 йилга келиб тўғридантўғри хорижий инвестициялар халқаро капитал ҳаракатининг асосини ташкил қилди. Бу даврда Буюк Британия тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг асосий экспортёри ҳисобланган. Жами тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг 45% ни Буюк Британия хиссасига, 20% и эса АҚШ хиссасига тўғри келган. Асосий импортёрлар АҚШ, Лотин Америкасининг ривожланаётган мамлакатлари, Хитой ва Европанинг ривожланган мамлакатлари ҳисобланди. 1914 йилга келиб тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг асосий оқими ривожланган мамлакагларга йўналтирилган эди. Жаҳон хўжалигининг бу даври капитал ишлаб чиқариш соҳасида саноати ривожланган мамлакатларнинг ўзаро алоқалари ва мустамлакалари билан бўладиган иктисодий муносабатлари, халқаро иқтисодий муносабатлар мажмуасини ташкил эта бошлади. Жаҳон хўжалигининг ривожланишдаги учинчи босқич I ва II жаҳон урушлари даврини ўз ичига олади. Ушбу давр жаҳон мамлакатлари. иқтисодиётининг 1920 йилдан кейинги жадал ривожланишига қарамай халқаро молия тизимининг юқори даражада беқарорлиги, индустриал мамлакатлардан узок, муддатли капиталларнинг чиқиб кетиши билан ажралиб туради. Жаҳон иқтисодиётининг ривожланишидаги тўртинчи босқич иқтисодий ҳамкорлик ва меҳнат унумдорлигини ошириш соҳасида бирлашиш тамойилларининг кучайиши; ташқи савдо сиёсатини эркинлаштириш; илмий-техник тараққиётнинг жадал ривожланиши; мустамлакачилик тизимининг



парчаланишини айтишимиз мумкин. Мамлакатнинг иктисодий модели тушунчаси иктисодий ўсишнинг асосий ва барқарор макроиктисодий кўрсаткичлари билан боғлиқ. Мамлакатнинг иқтисодий ривожланишини акс эттирувчи мураккаб кўрсаткичлар тизими ва улар ўртасидаги боғлиқлик миллий хўжаликнинг бир бутунлигини ифода этиб, мамлакатнинг иктисодий ривожланиш моделини ташкил этади. Мамлакатларнинг тегишли иктисодий ривожланиш моделини танлашлари куйидаги омилларга боғлиқ: 1. Мамлакатнинг географик ўрни. Аксарият мамлакатлар географик жойлашувига қараб иктисодий ривожланиш йўлини белгилаб олишган. Масалан, Япония иқтисодиётининг экспортга йуналтирилганлиги мамлакатнинг қулай географик жойлашуви билан изоҳланади. Шу билан бир қаторда мамлакатда бой табиий ресурс захираларининг мавжуд эмаслиги туфайли асосий эътибор ички иқтисодий салоҳиятни оширишга қаратилган. Япония қаторига Хитой, Сингапур, Жанубий Корея, Тайвань, Вьетнам каби мамлакатларни киритиш мумкин. 2. Миллий маданият, анъаналар, дин, ҳаёт тарзи билан боғлиқ хусусиятлар. Одатда, Ғарб билан Шарқ қарашлари, фикрлари бир-бирига зид ёки қисман туғри келмаслиги мумкин. Аслида бу кўринмас ҳолат бўлиб кўринсада, баъзи мамлакатлар учун миллий маданият ва анъаналар иқтисодий ривожланишда муҳим аҳамият касб этади. 3. Тарихий омиллар. Жаҳоннинг аксарият ривожланаётган мамлакатлари 1960 йилларда мустамлака тизимидан холос бўлиб, мустақил иқтисодий ривожланиш йўлига ўтдилар. Собиқ мустамлака мамлакатлар ва мустамлакачи мамлакатлар ўртасидаги тарихий шаклланган иктисодий боғлиқлик бу мамлакатларнинг тегишли иқтисодий ривожланиш моделини танлашларига бевосита таъсир кўрсатган. 4. Миллий менталитет. Ҳар бир миллатга хос миллий менталитетнинг шаклланганлиги дунё мамлакатлари иқтисодий ривожланиш моделлари хусусиятларини белгилаб беради. 5. Ижтимоий-иктисодий омиллар ва ҳ.к. Юқорида келтирилган омилларни ҳар бир мамлакат ўз имконият ва хоҳишлари асосида танлайди. Иқтисодий моделларнинг асосий мақсади мамлакатнинг барқарор ривожланишини таъминлаш бўлиб, бир моделни иккинчи моделдан фарқлантирувчи элементлар ва боғлиқликлар мавжуд иқтисодиётнинг барқарор ривожланиши учун кенг қўламли ишларни амалга ошириш масаласи муҳтарам Президентимиз. бола дунёга келганидан бошлаб, унда айнан мактабгача бўлган ёшда ҳамда мактаб ёшидаги болаларда ақлий фаоллик ошади, ахлоқий-эстетик ва жисмоний ҳислатлар шаклланади. Шу боис ҳам келгуси йилларда мактаб таълимини ривожлантириш борасидаги



стратегик мақсадимиз – мактаб ёшидаги ҳар бир боланига яхши таълим олиш учун зарур шароитларни яратишдан иборат деб таъкидлайди . Шунингдек, ўқувчилар ўртасида ижодий ишлар танловини ўтказиш, ҳудудий ишлаб чиқариш корхоналарига экскурсиялар уюштириш ва иқтисодчи олимлар билан учрашувлар ташкил қилиш, оммавий ахборот воситаларида, интернетнинг WEB саҳифаларида маълумотлар бериб борилиши ҳам тавсия этилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Тошкент : Ўзбекистон, 2016. - 56 б.
2. Шодмонов Ш.Ш., Ғофуров У.В. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. -Т.: "Iqtisod-moliya", 2010. -728 бет.
3. Ўлмасов А., Вахобов А.В. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. -Т.: "Iqtisodmoliya", 2014. -480 бет.
4. In M.Lewis& J.M. Haviland (Eds.). Handbook of emotions (2nd ed.). – N.Y.: Guilford, 2000. – P. 504 – 520

